

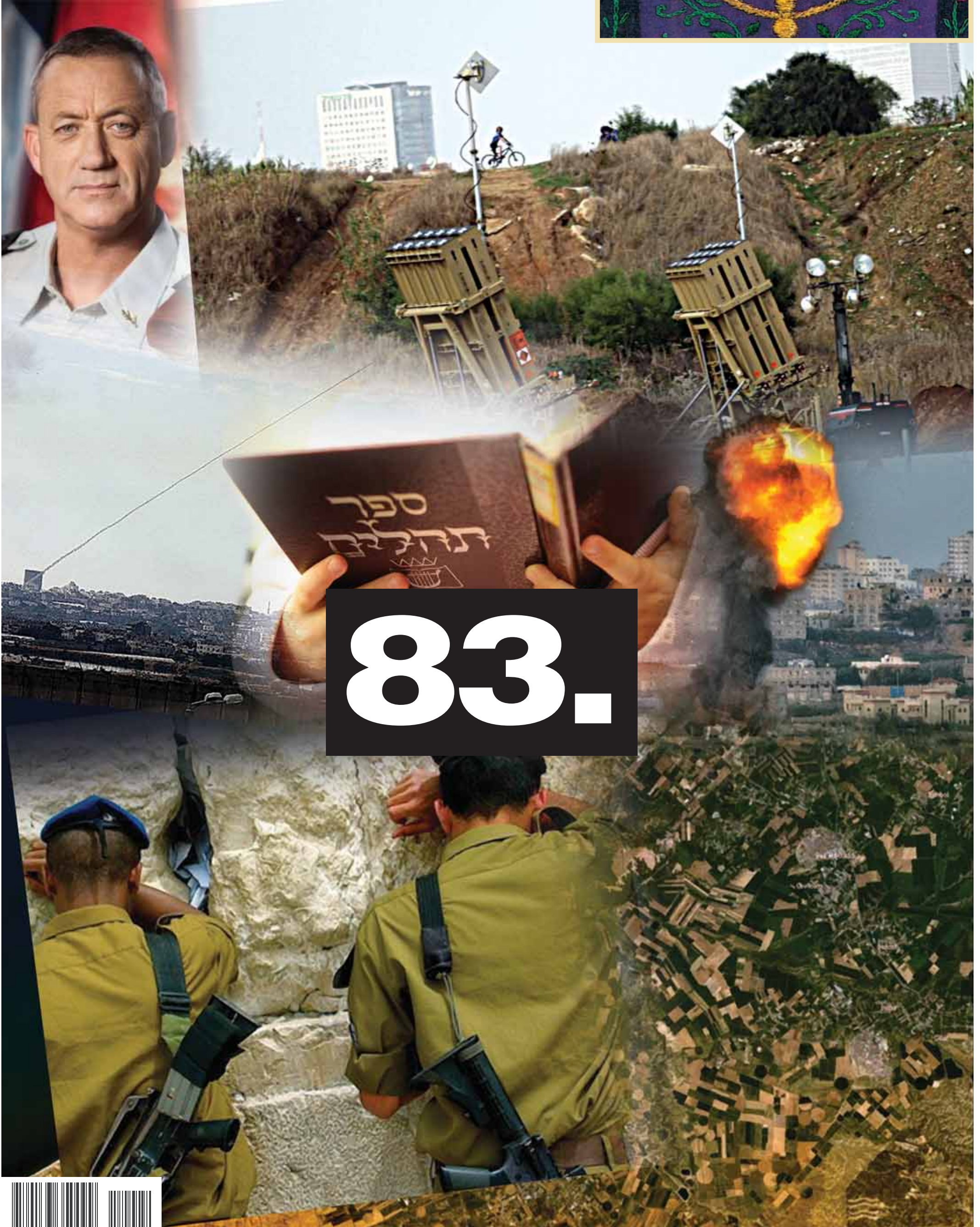
Ára: 130 FORINT

67. évf. 22. szám 2012. december 1. Kiszlív 17. 5773.

דעות

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

A Mazsihisz támogatja Izrael önvédelmi lépéseit

A magyar zsidóság elítéli a Dél-Izraelt ért újabb tömeges rakétatámadást, amely lehetetlenné teszi a normális életet, veszélyezteti az ott élők életét, és menekülésre kényszeríti a lakosságot.

Az elmúlt években a Gázai övezetben hatalomra jutott gyilkosok újabb és újabb támadásokat intéztek a civil lakosság ellen, megakadályozva a békés egymás mellett élést. Az utóbbi hetekben minden indok nélkül a korábban intenzívebben támadták Izraelt, és csak a fejlett védelmi eszközöknek s a szerencsének volt köszönhető, hogy ez nem követelt nagyszámú polgári áldozatot.

A mostani – több száz rakétával indított – támadást az tette lehetővé, hogy a halál kufárai – elsősorban az iráni teokrata rendszer – rövid és hosszú hatótávolságú rakétákkal látja el a terrorizmus eszközeit.

A zsidó állam vezetése az elmúlt időszakban messzemenő türelmet tanúsított, amikor nem indított általános támadást a tűzfészek elfojtására.

Minden embernek, minden népnek joga van az önvédelemre, amelyet nemcsak az ősi törvények, hanem a nemzetközi jog normái is biztosítanak.

A jeruzsálemi kormány vezetőinek nemcsak joguk, hanem kötelességük is, hogy mindent megtegyenek állampolgáraik védelmére, és a rendelkezésükre álló katonai erőt a szükséges mértékben felhasználják a további támadások megelőzésére.

A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége részvétét fejezi ki az ártatlan civil áldozatok hozzátartozóinak, és felkéri a Magyar Kormányt, hogy – a civilizált államok többségéhez hasonlóan – támogassa Izrael önvédelmi harcát, és tegyen meg mindent, hogy a Hamasz terroristái haladéktalanul fejezzék be az emberiség elleni bűntetteiket.

Kommentár. Néhány órával a Mazsihisz nyilatkozata után a Külügyminisztérium is közleményt adott ki. Ebben nem Izrael önvédelmi harca mellé áll, és nem szólítja fel a Hamasz terroristáit az izraeli civil

lakosság elleni rakétázás beszüntetésére, s nyilván a „Kelet felé nyitás” jegyében, az előző napokban itt tárgyaló arab delegációk érzékenységre való tekintettel dézsávi szöveget fogalmaz meg, miszerint: csak a tárgyalás, a párbeszéd vezethet mindkét fél problémáinak megoldásához (copyright by Kádár János).

(kép)

Szenes Hannára emlékeztek

Úgy halt mártírhalt, hogy nem tapasztalhatta meg, milyen lehetett volna feleségnek, anyának lenni, milyen huszonévesen, békeidőben ígéretes és sokoldalú tehetségként karriert építeni, élvezni a mindennapokat... Rövid élete, tettei nem mehetnek feledésbe, erről gondoskodni az utókor kötelessége.

1944. november 7-ei kivégzésének évfordulójára az Erzsébetvárosban, a róla elnevezett kis téren szervezett megemlékezést a WIZO.

Reflektorok világították be az egyébként szinte sötét környezetet, kíváncsi járókelők álltak meg egy-egy percre, s lettek hívatlanul is részesei az eseménynek. A WIZO-n kívül eljöttek a Macisz és a Mensch Alapítvány részéről is.

A magyar és az izraeli himnusz elhangzását követően Garai Róbert előadóművész versekkel emlékezett, Lancz Éva elnök Szenes Hannáról beszélt, egyebek mellett például arról, hogy milyen fiatalon kötelezte el magát a judaizmus és a cionizmus mellett, arról, hogy az érettségit követően Palesztinába ment, ahonnan így írt édesanyjának: „Itthon vagyok, ideköt életem célja, küldetést teljesítek, nem csupán vegeztélök.”

Hanna később Hagar fedőnéven a Palmach osztagba belépve, kiképzését követően első női önkéntes ejtőernyősként tudta megvalósítani, hogy segítsen a kivándorlóknak, mentse édesanyját. A Gestapo elfogta, Pestre szállította, megkínozta. A fiatal lány nem tört meg... Földi maradványait 1950-ben szállították Izraelbe, ahol nemzeti hősként a Herzl-hegyen temették el.

A kegyeletos esemény végén a megjelentek letették az emlékezés követit.

-g-

Körzeti kitekintő

Debrecen

Nemrégiben a „Családi közösségi kezdeményezések a Debreceni Zsidó Hitközségnél” című projekt keretében programsorozat kezdődött a DZSH-nál.

Az egész napos nyitórendezvény, amely a „Hagyomány Napja I.” címet viselte, számtalan érdeklődőt vonzott a hitközség színházába. Horovitz Tamás elnök köszöntője után Szei Tamás, a polgármesteri hivatal kulturális osztályának vezetője méltatta a sorozat jelentőségét. Ezt követően Bothné Dóra és leánya, Both Erna festőművészek „(én) képek” című kiállításának megnyitóján a műveket Heller Zsolt folkesztéta mutatta be. Közreműködött Márkus Luca, a Debrecen Hangja 2012 dalverseny győztese és Fekete Dániel gitáros-énekes.

A művészi alkotások megtekintése után Nagy Éva egyetemi adjunktus előadása következett a hagyományápolásról általában, történelmi visszatekintés tükrében. A szűkebb értelemben vett hagyományápolásról – már ami a zsidó családokban szokásos – prof. emeritus dr. Gergely Judith tartott élvezetes beszámolót.

A tradíció megélése igen sokrétű. Függetlenül a népek, nemzetek számától, az utódok elődeikre emlékezéséről, társadalmi, vallási stb. hovatartozástól is. A hallottakból nyilvánvalóvá vált, hogy a hagyományt, melyet öröklünk szüleinktől, nagyszüleinktől és továbbadjuk nemzedékről nemzedékre, nemcsak ápolni és őrizni kell, hanem MEGÉLNI.

Az előadások szünetében lehetőség nyílt a Kápolnási utcai és a Páti utcai műemlék zsinagógák megtekintésére. A nagy érdeklődésre való tekintettel több turnusban tölthették meg templomainkat a programjainkon részt vevők. A szellemi és lelki táplálékot kiegészítették a kóser konyhánkon készült finom falatok.

Ezen a napon üdvözölhettük látogatóink soraiban a zuglói körzet klubtagjait, akik rövid debreceni kirándulásuk során fontosnak tartották hitközségünket felkeresni, ahol finom ebéddel vártuk a Kardos Péter főrabbi és Gerő Péter elnök által vezetett csoportot.

Az egész napos „felnőtt” program mellett a gyermekek szórakoztatása sem maradhatott el. A kicsinyek nagy meglepetésére és örömeire játszótér és kézműves-foglalkozás állt rendelkezésre, ahol a csúszdázás és egyéb játékok mellett a gyöngyfűzés rejtelmeivel is megismerkedhettek.

A nap végén Szalóki Ágnes előadóját került sor, Juhász Gábor és Lamm Dávid kíséretével. A zsfőlétség megtelt kultúrteremben a művésznő felejthetetlen élményt nyújtott széles repertoárjával, ahol az ismert dallamoknál a közönség is bekapcsolódhatott.

A szünni nem akaró taps maratonira nyújtotta ezt az estét, melyet remélhetőleg több is követ még e sorozatban.

A debreceni Rotary Klub elhatározta, hogy meglátogatja a történelmi egyházakat. Tekintettel arra, hogy a zsidóság tekint a legrégebbi múltra vissza, nálunk kezdtek. Mintegy negyven fővel képviseltették magukat a klub tagjai. Megtekintették a hitközség műemlék zsinagógáit, melyek történetéről Horovitz Tamás, a DZSH elnöke adott áttekintést, miután köszöntötte a vendégeket. A Bét Hámidrásban Dickmann Sándor előljáró beszélt az imádkozás rendjéről, kelleikéről. Ezt követően felkeresték a közelmúltban felújított mikvét.

Az est kóser konyhánk tradicionális zsidó ételekből összeállított menüjének (hagymás tojás, sólet, barchesz és flódní, finom kóser borok kíséretében) elfogyasztásával folytatódott.

Az élvezetes vacsora közben Aser Ehrenfeld rabbi tartott előadást a zsidóságról általában, történelmünkkel kapcsolatosan.

Feuermann László alelnök a zsidó kultúráról beszélt, megemlítve annak neves képviselőit. Nem maradhettek ki a felsorolásból ismert íróink, költőink, filmrendezőink, színészeink, tudósaink, műfordítóink, sportolók, akik közül sokan a holokauszt borzalmai elől külföldre menekültek, és ott öregbítették hírnevüket.

Kreislerné Grósz Zsuzsanna alelnök a kóser konyha rejtelmeivel ismertette meg a jelenlévőket. A vacsora végeztével is folytatódott a jó hangulatú, kellemes diskurzus.

Késő este vendégeink egy-egy tárgyi emlékekkel és remélhetőleg kellemes élményekkel távoztak.

Szeged

Ismét gyászol a hitközség. 88 éves korában elhunyt a tizenhat éve alelnöki tisztséget betöltő özv. Somló Zoltán ny. osztályvezető főorvos. Zoli bácsi a szegedi Orvostudományi Karon szerzett diplomát, majd az Ideg- és Elmegyógyászati Klinika tanársegédje, adjunktusa volt. Innen Dunaújvárosba költözött, ahol feleségével, dr. Szűcs Zsuzsannával osztályvezetőként dolgoztak nyugállományba vonulásáig. Szegedre visszaköltözve, még sokáig bejárt a Neurológiai Klinikára szigorlati bizottsági tagként. Elhunytáig aktív tagja volt a közösség vallási életének, visszaemlékezője és emlékeztetője a múlt zsidó vallási életének, támogatója könyvtárunknak. Szerénysége, kedvessége, segítőkészsége, orvosi tanácsai az utolsó pillanatig meggyújtották életünket. Emlékét megőriztük.

L. A.

83. zsoltár

Ászáf zsoltára

Istenem, ne hallgass, ne maradj csendben és ne télenkedj, Istenem! Hiszen háborognak ellenségeid, és gyűlölőd fennen hordják fejüket. Néped ellen titkon ármánykodnak, tanácsot tartanak védeceid ellen. Gyertek, mondják, irtsuk ki e népet, és ne is említsék többé Izrael nevét! Mert egyetértésben tanácskoznak ellened szövetséget kötnek; az edomiták és az izmaeliták, a moabiták és a hágariták, Gövál, Ammon és Amálék; Palesztina Tirusz lakosaival. Asszíria is csatlakozott (hozzájuk), támasza lett Lót fiainak (szelá).

Bánj velük úgy, mint Midjannal, mint Siserával, mint Jávinnal a Kison patakánál; akik megsemmisültek Éjn Dornál, akik azt mondják: foglaljuk el Isten birtokát.

Istenem, tedd őket olyannak, mint a bogács, vagy mint a szélhordta pelyva. Ahogy a tűz felégeti az erdőt és a láng gyújtja a hegyeket, úgy üldözd őket viharoddal és rémítsd őket forgószelleddel! Borítsd el arcukat gyalázzal, hogy keressék nevedet, ó, Örökkévaló Isten. Szegyenüljenek meg és rémülözzenek örökké, pironkodjanak és vesszenek el! Tudják meg, hogy egyedül te vagy az Örökkévaló, aki felséges ezen világban!

Kedves Olvasóink!

Öt év után (!) a költségek és az infláció emelkedése miatt kénytelenek vagyunk árat emelni. Így 2013. január 1-jétől a lap ára 200 Ft lesz. Az előfizetések egy évre: belföldre 4800 Ft; külföldre 6800 Ft; USA, Izrael, Ausztrália stb. (légiposta) 7500 Ft. Reméljük, továbbra is érdekes és értékes cikkek közlésével ellensúlyozhatjuk ezt, és nem veszítjük el egyetlen olvasónkat sem. Várjuk a jövőben is előfizetéseiket, leveleiket és hozzászólásaikat.

A Szerkesztőség

Uránia Nemzeti Filmszínház
2012. december 10. hétfő 19:30 óra

Dávid király zsoltárai
klezmerbe öltöztetve

közreműködnek:
Barbinek Péter
Garai Róbert
Hegedűs D. Géza
Kertész Péter
Lukács Sándor
Mihályi Győző
Tarján Péter
színművészek

Sabbathsong Klezmer Band
Kinneret kamarakórus
Fekete László főkántor
Pásztor Barbara hárfaművész
rendező: Garai Róbert
művészeti vezető: Masa Tamás

Belpé: 2500,-Ft-tól Tel: 486 3413 www.jegy.hu info: 0670 263 2059 www.sabbathsong.hu

MEGHÍVÓ

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének közgyűlésére

2012. december 16. (vasárnap) délelőtt 10 órára a Budapest VII., Síp u. 12. sz. II. emeleti Dísztermébe

Nyitóima

Elnöki megnyitó

Napirendi pontok:

1. Beszámoló a Mazsihisz 2012. évi költségvetésének eddigi végrehajtásáról. Előadó: Zoltai Gusztáv ügyvezető igazgató.
2. A Mazsihisz 2011. évi zárszámadásának megvitatása és határozathozatal. Előadó: Zoltai Gusztáv ügyvezető igazgató.
3. A Mazsihisz 2013. évi költségvetési tervezetének megvitatása és határozathozatal. Előadó: Zoltai Gusztáv ügyvezető igazgató.
4. Pótválasztás a Mazsihisz vezetőségében és a Választási és Jelölő Bizottságában megüresedett helyek betöltésére. Vezeti: a Választási és Jelölő Bizottság tagja.
5. Döntés ingatlanok elidegenítésének engedélyezéséről (Sárbogárd, 959/A/5 hrsz.; Vásárosnamény 4239. hrsz.; Gyömöre, 150-es hrsz. alatti ingatlan). Előadó: dr. Gábor György ügyvéd.
6. Egyéb ügyek

Záróima

A közgyűlés legfeljebb délután 2 óráig tart, amennyiben ezen időpontig nem sikerül a kitűzött napirendi pontokat megtárgyalni, úgy a következő közgyűlésen hozunk azokról határozatot.

Hittestvéri üdvözléssel:

Dr. Feldmájer Péter
elnök

Zoltai Gusztáv
ügyvezető igazgató

MEGHÍVÓ

a Budapesti Zsidó Hitközség közgyűlésére

2012. december 20. (csütörtök) 16 órára

a Budapest VII., Síp u. 12. sz.

II. emeleti Dísztermébe

Nyitóima

Napirendi pontok:

1. Beszámoló a BZSH 2012. évi költségvetésének eddigi végrehajtásáról. Előadó: Zoltai Gusztáv ügyvezető igazgató.
2. A BZSH 2011. évi zárszámadásának megvitatása és határozathozatal. Előadó: Zoltai Gusztáv ügyvezető igazgató.
3. A BZSH 2013. évi költségvetési tervezetének megvitatása és határozathozatal. Előadó: Zoltai Gusztáv ügyvezető igazgató.
4. Pótválasztás a BZSH elnöke és az előljárási bizottságában megüresedett helyek betöltésére. Vezeti: a Választási és Jelölő Bizottság tagja.
5. Döntés ingatlan elidegenítésének engedélyezéséről (Mezőkövesd, Mátyás út 74. I. 3.). Előadó: dr. Rosta Márton.
6. Egyéb ügyek

Záróima

Hittestvéri üdvözléssel:

Tordai Péter
mb. elnök

Zoltai Gusztáv
ügyvezető igazgató

A „szélhámos”, aki több mint 5000 embert mentett meg

Magyarul is megjelentek Giorgio Perlasca emlékiratai a vészkorszakról

Ünnepélyes keretek között mutatták be a Holokauszt Emlékközpontban A „szélhámos” című könyvet, amely az olasz embermentő, Giorgio Perlasca és társai hősiesség munkáját ismerteti a soái idején, Perlasca emlékiratainak tükrében. A kötet anyagát dokumentumok és elemző írások egészítik ki.

A vészkorszak mártírjai mellett a Holokauszt Emlékközpont kegyelettel emlékezik azokra a derék keresztényekre, akik a legnehezebb körülmények között életet mentettek – mondta Sziita Szabolcs, az intézmény igazgatója. A „szélhámos” című kötet, amely Giorgio Perlasca emlékiratai és a róla szóló írások tükrében mutatja be az olasz embermentő áldozatos munkáját, most jelent meg a Mundus Novus kiadó gondozásában.

Az embermentők nem feledkeztek meg a Tízparancsolat ősi törvényéről, nem voltak közömbösek, nem fordították hátat a bajba jutotaknak – hangsúlyozta a történész. Sőt életük, vagyonuk, családjuk biztonsága kockázatásával ragadták ki embertársaikat a halál torkából. Példájuk azt mutatja, a legsötétebb időkben is lehetséges a szabad választás, a döntés a jó mellett.

Azoknak a keresztényeknek a sorában, akik a jeruzsálemi Jad Vasem Intézetnél megkapták a Világ Igaza kitüntetését, ott van az olasz Giorgio Perlasca. Budapesti tettei emelték ebbe a körbe. Latinos temperamentumával, gyors, határozott döntéseivel, állandó készenlétével segített, gyakran a család eszközeit is bevetve a siker érdekében. Ezért is lett a kötet címe A „szélhámos”.

A könyvbemutató alkalmából Budapestre érkezett a Perlasca család. Franco Perlasca elmondta: apja 1945-ben jegyezte le emlékeit, akkor még csak az asztalfőknak. Negyvenöt év múltán felkereste őt Padovában néhány magyar zsidó asszony, akiket ő mentett meg, így került elő 1987 végén a kézirat. Suzi

asszonnyal, aki a háború után külföldre költözött, már csak Franco találkozott 2003-ban. Az idős hölgy a tárcájában őrizte megmentője fényképét, és megmutatta a fotót egy antikváriusnak, aki történetesen ismerte Perlascat. Az antikvárius értesítette Francót, ő pedig már aznap felke-rekedett, és feleségével együtt elutazott az asszonyhoz. „Nagyon megható találkozás volt – mondja Franco Perlasca. – Amit akkor a hölgy elmesélt, az külön könyvet érdemelne. Két kötetet vittünk neki ajándékba Giorgio Perlasca-ról; az egyik a most magyarul is megjelent könyv olasz kiadása volt. Suzi Monte-Carlóban ma is él.” Franco Perlasca örömmel emlékezett meg arról, hogy apját a háború alatti tevékenységéért a magyar kormány 1989-ben kitüntette.

Lelkünk és társadalmunk egészsége okán fontos ez a szöveg – mondta a könyvről Maria Assunta Accili, Olaszország budapesti nagykövete. Az Igaz Emberek példája nem enged meg, hogy a szenvedés, a hitvány-ság és a pusztítás feledésbe merüljön, és ezáltal megismétlődhessen. A Perlasca-hoz hasonlók magasztos emléke erősebb a megalkuvás, a fe-lületesség, a cinizmus légkörénél. Ünnepelni kell, hogy akadtak, akik megmentették az emberiséget a végső lealacsonyodástól. Hála nekik, ma nem a tömeggyilkosságok végrehajtóit dicsőítjük. Giorgio Perlasca 5200 lelket mentett meg, éppen akkor mondván nemet, amikor a legtöb-ben már azt hitték, ez lehetetlen.

Schweitzer József nyugalmazott országos főrabbi, akit 90. születésnapja és díszdoktorrá avatása alkalmából köszöntöttek, szintén hozzászólt egy rövid beszéddel. Néme-lyeknek talán furcsa lehet a könyv címe: A „szélhámos” – mondta. De aki élt és zsidó volt abban a korban, az tudja, a halálra ítélték megmenté-séhez a legkülönfélébb eszközökhöz kellett nyúlni. „Aki csak egyetlenegy embert megment, az részese az örök életnek – idézte Schweitzer az ősi ta-

nást. – A mi hősiünk embertömegeket mentett meg. Imádkozom érte: emlékezzék meg az Örökkévaló az igazak és jámborok közül Giorgio Perlasca-ról, lelke érdemlje ki az Örökkévaló áldását.”

Perlasca-val még életében találko-zott az egykori római nagykövet, aki személyesen adta át neki a magyar állam kitüntetését. Az alkalomra Ró-ma főrabiját is meghívták. Némi iz-galmat okozott, hogy a kitüntetés még az ötágú vörös csillag díszíti, holott azt röviddel előbb Magyaror-szágon betiltották. Perlasca azonban bölcsen mosolygott a szituáción. Hősiességénél egyébként talán csak a szerénysége volt nagyobb – hang-zott el. Nem csinált ügyet belőle, hogy hazájában évtizedeken át nem tudtak tetteiről, nem is sejtették, mily-en nagy ember él Padovában. Végül egy olasz diplomata hívta fel rá a kormány figyelmét.

Kirschner Péter, a Mazsike elnöke elmondta: miközben a Wallenberg 100. születésnapja alkalmából szerve-zett rendezvénysorozatot készítette elő, azon töprengett, mi motivál-hatta az embermentőket. Arra jutott: ezek a kiváló egyéniségek másokkal ellentétben nem mérlegeltek, hanem tették, amit a humanista gondolkodás kívánt tőlük. Vajon mi képesek lennénk erre? – vetődik fel a kérdés. Perlasca akkor cselekedett, amikor nem tudhatta, mikor lesz vége a szörnyűségnek. „Mi a történelemből tudjuk, hogyan kezdődik és végződik egy hasonló kor, helyzet, így a felelősségünk is nagyobb. Ké-rem, legyenek a társaim, hogy ellen tudjunk állni a szörnyű kísértésnek” – zárta beszédét Kirschner.

A „szélhámos” című kötet érde-kessége: egyik szerkesztője, Bangó Jenő bátyja, Miklós annak a Gelléri Zsuzsának az élettársa, akit Franco Perlasca Suzi néven említett, és aki jelenleg Monte-Carlóban él egy idősek otthonában – mondta el Biernaczky Szilárd, a Mundus Novus kiadó irodalmi vezetője. Zsuzsa nagy kívánsága volt, hogy a könyvet fordítsák le magyarra, mintegy fő-hajtásul megmentője előtt. Bangó Miklós ezzel a kiadvánnyal akarta meglepni hón szerettét élettársát. A kiadó köszönetet mondott háromjuk-nak, Bangó Jenőnek, Miklósnak és Gelléri Zsuzsának, amiért felvetették a mű ötletét, állták a kiadás költségeit, és a könyvbemutató után a büfében még egy kis harapnivalóval is megvendégelték az egybegyűlteket.

R. V.

Peresz: Irán újabb holokauszttal fenyeget

Simon Peresz izraeli államfő Szergej Lavrov orosz külügyminiszterrel vett részt Moszkvában a világ legnagyobb zsidó múzeumának megnyitóján, ahol az izraeli elnök az izraeli-palesztin tárgyalások felújítását sürgette, valamint köszönetet mondott Oroszországnak a második világháborúban a náci legyőzésében játszott szerepéért. „A náci meggyilkolták népünk körülbelül egyharmadát. Hatmillió zsidót – köztük másfél millió gyermeket – öltek meg koncentrációs táborokban és gázkamrákban” – emlékeztetett az elnök. „Ilyen tragédiára többé nem kerülhet sor” – tette hozzá.

Az iráni nukleáris programról szólva Peresz kijelentette: Teherán egy újabb holokauszttal fenyeget. „Az iráni rezsim azt állítja, hogy vallása tiltja az atom-bomba létrehozását, de Irán mégis nukleáris fegyvert fejleszt” – közölte Peresz, majd arra bátorította Oroszországot, hogy álljon Izrael mellé, és lépjen fel Irán nukleáris hatalomvá válása ellen.

Peresz kifejtette azt is, hogy a közel-keleti béke megteremtésének alapja „két nemzetállam (létrehozása) a két nép számára a békés egymás mellett élés elve alapján”. Kijelentette, hogy szükséges és lehetséges a béke Izrael és a Palesztin Autonóm Területek között. Az izraeli államfő hozzátette: „Az Egyiptommal és Jordániával meglévő békét úgy fogjuk óvni, mint a szemünk vilá-gát.”

Szergej Lavrov külügyminiszter az új zsidó múzeum és toleranciaközpont első napján fontosnak és jelképesnek nevezte, hogy a Nobel-békedíjas izraeli államfő részvételével nyitották meg az intézményt, amely az oroszországi zsidóság történetét mutatja be a 19. század végétől napjainkig.

Simon Peresz 1994-ben a közel-keleti béke megteremtése érdekében tett erőfeszítésekért Jasszer Arafat néhai palesztin vezetővel és az 1995-ben me-renyletben megölt Jichak Rabin izraeli miniszterelnökkel megosztva nyerte el a Nobel-békedíjat.

Az új moszkvai zsidó múzeumot és központot egy korábbi – Konsztantyin Melnyikov avantgárd építész tervei alapján 1926-ban épült – autóbuszgarázs-ban rendezték be. A mintegy 8500 négyzetméteres területen kiállítótermek, könyvtár, tudományos és konferenciaközpont, gyermekközpont és 4D-s film-színház is helyet kapott.

(atv.hu / JPost / MTI)

A legfelkészültebb nagykövet a MEASZ-nál

„Izrael: kihívások és lehetőségek.” E címmel tartotta soron következő összejövetelét a Magyar Ellenállók és Antifasiszták Szövetsége – Összefogás a Demokráciáért „MEASZ-Kávészója”. A MEASZ-Kávészó című viselő programsorozat keretében a szervezet rendszeresen helyt ad aktuális bel- és külpoli-tikai beszélgetéseknek, előadásoknak, vitaköröknek. A legutóbbi alkalommal Ilan Mor, Izrael magyarországi nagykövete volt a vendég, aki gondolatébresztő tájékoztatást tartott hazája törekvéseiről, napi

gondjairól. Szomorú aktualitása volt a beszélgetésnek a mostanában kialakult háborús helyzet, melyről a nagykövet külön is szót ejtett.

Kerecsényi Zoltán, a MEASZ alelnöke, az est szervezője köszöntötte a diplomatát és Hanti Vilmos MEASZ-elnököt, valamint Breuer Péter külpolitikai szakértőt, rádiós szerkesztő-műsorvezetőt, aki a tolmácsolásban működött közre.

Hanti Vilmos rövid bevezetője so-

rán biztosította támogatásukról Izrael Államot, és Ilan Mor az eddigi legfelkészültebb nagykövetnek nevezte. Sok sikert kívánt munkájához, és egy MEASZ-Érdemérem kitüntetést nyújtott át eddigi példás magyar-

országi tevékenysége elismeréseként.

A nagykövet napi aktualitással kezdte előadását. Elmondta, hogy a hétvégén több mint száz rakéta csapódott országa területére, és azokban a percekben is százezrek töltik idejüket óvóhelyeken. A támadások aljasságát jelzi, hogy reggel nyolckor a legerősebb a tüzerő, hogy minél több fiatal essen áldozatul. Kijelentette, Izrael nem fogja túrni a provokációt, és a legközelebbi jövőben méltó választ kapnak az agresszorok.

Visszatekintve a múltat, Ilan Mor elmondta, hogy a Közel-Kelet egyetlen demokratikus állama hatvanöt éve olyan olvasztótégely, mely befogja a világ minden tájáról hazatérő zsidókat, otthont, munkahelyet, egészségügyi biztonságot nyújt idősnek, fiatalnak. Létrehozta egy csoport, mert ki hitte volna néhány évtizeddel ezelőtt, hogy Izrael példa-or-szággá válik. Mindezt állandó fenyegetettség közepette, ellenséges országok, terroristacsoportok támadásai közepette. Két fontos kérdést kell megoldaniuk nap mint nap, az egyik a biztonság, a másik a fejlődés. Ezek a sarokpontok, melyeket a vallás és a demokrácia eszközeivel kell megvalósítani. A Tórából vett idézettel folytatta: az Örökkévaló annak segít, aki maga is tesz érte. Így hát kezükbe vették sorsukat, kormányuk és a képviselők azt a biztonságot nyújtják, amiért a polgárok megválasztották őket. A nagykövet szólt az arab tavaszról (melyet ők arab télnek neveznek). Izrael számára a legfontosabb a kiszámíthatóság a szomszédos országokkal kapcsol-

„Titkos helyek” Szombathelyen

Secret places, vagyis Tikos helyek címmel nyílt fotókiállítás a Szombathelyi Zsidó Fesztivál részeként a Szombathelyi Képtárban.

Peter Hundley amerikai fotóművész a megnyitón elmondta: képei azokat a helyszíneket dokumentálják, amelyeken német és magyar zsidók lettek áldozatai a náci terrornak; a felvételek Berlinben, Hamburgban és Budapesten készültek tavaly és tavalyelőtt.

A fotókon egykori zsinagógák és lakóházak láthatók, rajtuk olyan ártatlannak tűnő épületek, parkok és intézmények, amelyek egytől-egyig borzalmas események helyszínei voltak hajdan, és amelyekről csak a képek mellé helyezett magyarázat alapján tudja meg az igazságot a szemlélődő.

Zoltai Gusztáv, a Mazsichsz ügyvezető igazgatója a rendezvényen arra hívta fel a figyelmet: nem

hisznek a kollektív bűnösségben, de nem szabad elfelejteni, hogy Magyarországon a zsidókat nem a németek, hanem a magyar csendőrség terelte vagonokba és adta át a német hatóságoknak.

Megfogalmazása szerint Horthy Miklós kormányzóként minden zsidóellenes törvényt aláírt, „velejtég antiszemita volt”, éppen ezért emelik fel szavukat napjainkban a Horthy-korszak újraéledése, restaurálása, a Horthy-szobrok és az árpádsávos zászló – mint az egykori nyilaske-resztes párt szimbóluma – ellen.

A Szombathelyen először megren-dezett zsidó fesztiválnak és a hozzá kapcsolódó, a holokauszt-visszaem-lékeztetéseket középpontjába állító kis-filmek szemlélésének mintegy hivata-los megnyitóját jelentette a vernisszázs.

(MTI)

(Forrás: mix-online, antifasiszta.hu)

Chánuká

A gyertyagyújtás szabályai

Chánuká ünnepe kisleév hó 25-én (idén december 9-én) kezdődik, és nyolc napig tart. Annak a győzelemnek állít emléket, amelyet a Mákkábeusok három évig tartó szabadságharc után arattak az Izraelt elfoglaló szíriai görögök fölött, és legyőzték a görögök hellenista zsidó támogatóit is, akik változtatásokat akartak bevezetni a zsidó vallásgyakorlatban. A harc i. e. 165-ben a Jeruzsálemi Templom visszafoglalásával ért véget. A győzelemmel helyreállt Izrael szuverenitása is. Chánuká azt jelenti: felavatás, s arra utal, hogy újra Isten oltalmába ajánlották a Templomot, amelyet a pogány bálványok és praktikák beszennyeztek.

az új gyertyát a többihez, és balról jobbra haladunk a gyújtással.

A menóra lángjának meggyújtása után folytathatjuk az imádkozást, vagy kikereshetünk az imakönyvből dalokat is, amelyeket a család közösen énekel.

A chánukái menóra lángját nem szabad gyakorlati célra – olvasásra, világításra, cigarettagyújtásra stb. – használni. A szolgagyertya, a sámas arra való, hogy ha szükséges, ennek lángját használhassuk.

A menórát az ablak közelében kell meggyújtani, hogy kívülről látni lehessen, ezáltal nyilvánosan hirdesse chánuká csodáját.

Szép dolog, ha a család minden tagjának van saját menórája, és mindenki gyújthat chánukái fényt. Ha ez nem lehetséges, a családtagok felváltva gyújtsanak!

Az asszony az egész család számára meggyújthatja a lángokat.

Pénteken este a menóra lángját a szombati gyertyáknál előbb kell meggyújtani, akkor is, ha még nem ment le a nap. Szombaton este a hávdálá után gyújthatunk lángot a menórában.

Újabb keletű szokás a gyerekeknek pénz – chánukágeltet – és ajándékokat adni.

Az istentisztelet rendjébe chánuká hetében beiktatjuk a Hálléit, valamint az Ál Hániszim hálaimát, amelyet a győzelmek és csodák emlékére mondunk. Ez utóbbit csatoljuk az étkezés utáni hálaimához is.

Az ünnep története

A chánuká a zsidó vallásnak nyolc napig tartó ünnepe. Egy történelmi eseményt ünnepelünk meg ilyenkor. Mégpedig egy csata emlékét, amikor több mint kétezer évvel ezelőtt egy maroknyi lázadó csapat győzelmet aratott az elnyomó görögök ellen. A győzelem azért volt fontos, mert a vallási és kulturális örökségünket

védtek meg ezzel. A chánuká újjáavatást jelent, és az ünnep szimbólumai és szokásai arra emlékeztetik az ünneplőket, ne térjenek el a hitüktől, hanem évente újítsák fel azt.

A történet a Mákkábeusok második könyvében található.

A szokásos üdvözet, chág száméach azt jelenti, boldog ünnepeket.

Az ünnep mindig késő ősszel vagy kora télen van, november végén vagy decemberben. Évről évre változik a dátum, ugyanis az ősi zsidó kalendárium a nap és a hold ciklusait követi. A dátum mindig ugyanaz, csak a világi naptárban változik.

Időszámításunk előtt 167-ben Izrael görög uralom alatt volt, és a görög helyhatóságok sok zsidó szokást betiltottak. A jeruzsálemi nagytemplomot elfoglalták, és a görög isteneknek állítottak fel szentélyeket benne.

Rövidesen forradalom tört ki, aminek a vezetője Mátitjáhu volt. Neki öt fia is volt, az egyik fia, Juda, a Mákkábeus (Juda Mákkábi) vette át a hadak vezetését. Ezután a követőit is Mákkábeusoknak hívták, ami kalapácsosokat jelent. Juda nagyon ügyes vezér volt, és egy sor kemény csata után, amit a görög király erős csapatai ellen kellett vívni, sikerült visszafoglalniuk a Moria hegyén álló jeruzsálemi Szent Templomot. A győzelemmel helyreállt Izrael szuverenitása is.

A chánuk azt jelenti, felavatás, s arra utal, hogy újra Isten oltalmába ajánlották a Templomot, amelyet a pogány bálványok és praktikák beszennyeztek.

I. e. 165-ben, kisleév hónap 25. napján foglalták vissza a csapatok a Templomot a görögöktől, és azonnal fel szerették volna szentelni. Az egyik legfontosabb tartozék az örökmécses volt, de csak egyetlen napra való olajat találtak hozzá egy sarokban. Azonnal kiadták a kérelmet, hogy hozassanak frissen préselt olajat, de a friss olaj csak nyolc nap múlva érkezett meg. Ennek ellenére az újonnan felszentelt örökmécses végig égett a nyolc napon át, hiába csak egy napra való olaj volt benne!

A gyerekek ilyenkor egy speciálisan erre az ünnepre jellemző társasjátékot játszanak egy pörgettyűvel, amit trenderlinek hívnak. Négy, lapos oldala van, minden oldalon egy

héber betűvel, amelyek a következő mondás első betűi: Nagy Csoda Történt Ott.

Mit eszünk?

Az étkezéskor olajban sült dolgokat illik tálalni, ami szintén a csodára emlékezteti az ünneplőket. A leggyakoribb hagyományos étkek a látké, azaz burgonyaérmé. De a fánk is szívesen látott vendég.

A látké receptje:

A látkék kis burgonyaérmék, olajban sültek őket a csodás templomi olajmécse emlékére, ami nyolc napig égett a jeruzsálemi szentély felavatásakor.

Hozzávalók: egy kiló burgonya, hagyma, kávéskanál só, evőkanál

liszt, tojás (2-3 kávéskanál snidling vagy zöldhagyma – nem fontos).

Hámozd meg, mosd jól meg, és reszeld le egy nagyobb lyukú reszelővel a burgonyát. Jól csavard ki, hogy minél kevesebb nedvesség maradjon benne, és akkor keverd össze a többi hozzávalóval.

Tegyél egy serpenyőbe olajat, hogy úgy félfujjni magasan legyen benne. Ezt hevítsd fel jó forróra, és a masszából rakjál bele kanalanként egyforma adagokat. Lapítsd őket szét, hogy szép kerek érmék legyenek. Amikor egyik oldaluk megsült, fordítsd meg őket, hogy a másik oldaluk is szépen megpiruljon. Papírszalvétákkal bélelt tányérra szedd ki őket.

H.H. Donin nyomán

Családi chanukka Zuglóban!!!

Kedves jövőbeli vendégünk! Szeretettel várjuk december 9-én (vasárnap) fél négykor

HAGYOMÁNYOS ÜNNEPSÉGÜNKRE.

Kardos Péter főrabbi beszéde után Kardos László kántor gyújt gyertyát.

A műsorban SOMLÓ TAMÁS (LGT) és gyermekei, valamint

PANDZARISZ DIÁNA énekművész, továbbá Benjámín-óvodások lépnek fel.

FILMVETÍTÉS – FÁNKEVÉS – SATÖBBI

Cím: 1146 Bp., Thököly út 83.

Kardos Péter főrabbi Gerő Péter elnök

CHANUKKAI CSODA A HUNYADI TÉREN

december 9-én, vasárnap, 17 órától

Legyen a vendégünk: jó hangulatról, hagyományos finomságokról mi gondoskodunk.

Programelőzetes:

– hagyományos gyertyagyújtás, ima
– ünnepi köszöntőt a körzet főrabbi, Domán István mond
– a Scheiber Sándor-iskola drámatagozatosai
„Egy csodálatos chánukai ajándék” címmel adnak elő vidám jelenetet. Betanító tanárunk Nagy Ágnes.

Garai Róbert és Tarján Péter előadóművészek ezúttal Efrájim Kishont, Kohnt és Grünt keltik életre, „csak a humor kedvéért”.

Klein Judit előadóművész és zenekara szépíti meg az estét, a zongoránál Neumark Zoltán.

Jöjjön, szívesen látja a zsinagoga főrabbi, elnöke és a klubvezető.

MEGHÍVÓ

A Dohány utcai körzet tisztelettel meghívja Önt

2012. december 9-én, 17 órára

a Goldmark Teremben tartandó chánukai ünnepségre.

A 2. gyertya gyújtását vidám ünnepi műsor követi.

A műsorban fellépnek:

Székhelyi József, Heller Tamás és Beregi Péter, a Dohány utcai templom férfikórusa Lázár Zsigmond vezetésével, Fekete László főkántor, Szilágyi Gábor kántor Lisznyai Mária kíséretével.

Bevezetőt mond Frölich Róbert, a Dohány utcai zsinagoga főrabbi. Vendégeinket chánukai fánkkal és sok meglepetéssel várjuk.

Zoltai Gusztáv elnök Nádél Tamás alelnök Frölich Róbert főrabbi

MEGHÍVÓ

Szeretettel meghívjuk Önt és kedves hozzátartozóit a körzetünkben 2012. december 9-én (5773. kisleév 26.), vasárnap, 16.30-kor tartandó

chanukkaünnepségre.

1136 Budapest, Hegedűs Gyula u. 3. 1. emeleti klubhelyiség.

Ünnepi köszöntőt mond: Lówy Tamás főrabbi A gyertyákat meggyújtja: Biczó Tamás kántor, Keszler Áron, Ábel és Benjámín közreműködésével

Fellépnek:

Havas Judit és Klein Judit előadóművészek, Láng Balázs színművész. Ezt követően chánukai fánkkal vendégeljük meg Önöket.

Lówy Tamás főrabbi Dr. Várnai György elnök

DEUTSCH GÁBOR

Kohn, a bányász

Ez nem vicc, *Oláh János*, az ORZSE tanára könyvet írt a fenti címmel. Felsorolhatta volna mindjárt Kohn Ignácot, Grün Bénit, Engel Adolfot, Herz (Hercz, Hertz) Zsigmondot, Vida (Weil) Jenőt, Chorin Ferencet, Gál (Glück) Istvánt, Vas (Weinberger) Zoltánt. Ők voltak a magyar szénbányászati elvezető, továbbépítő, fejlesztői, kiterjesztői, felvirágoztatói. Jelentéktelen kis települések városává lettek kezeik munkájának nyomán.

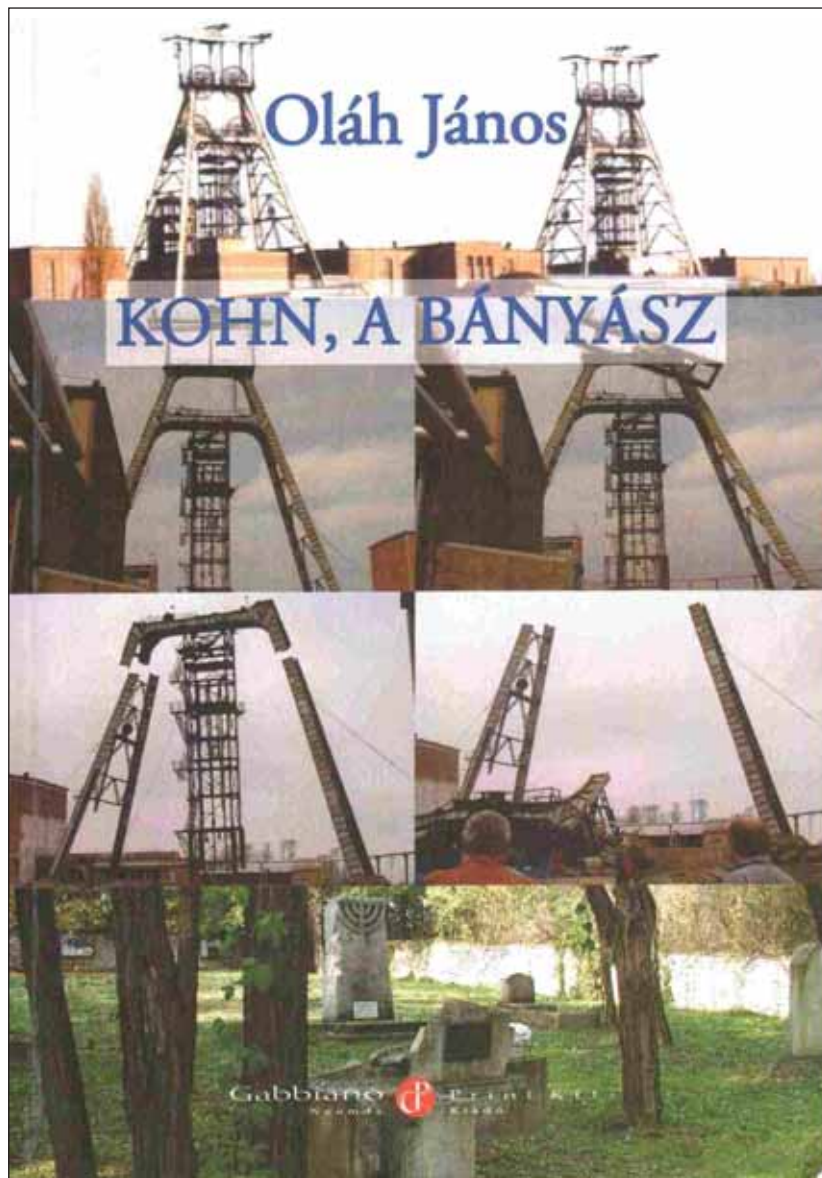
Az elején a szerző röviden ismerteti a kőszén keletkezési folyamatát, fajtáit, bányászását, és ír a magyarországi kőszénbányászatról, annak kezdeteiről és (majdnem, legalábbis egyelőre) befejezéséről. Elkezdtek Kohn és Grün. Az Észak-Mecsekben, Váralján indult meg a kőszénbányászat. Jelentőssé akkor vált, amikor Grün Béni és Kohn Ignác pécsi zsidó lakosok Váralja községgel haszonbérleti szerződést kötöttek 30 éves időtartamra a „szénvájási” jogra. Későbbi tulajdonosai közül említjük meg Reiman Lázárt, sírja a Salgótarjáni úti temetőben van.

Az első „nagyok”: Engel és Herz. Baranya vármegyében, Komlón igazi fejlődésnek akkor indult a szénbányászat, amikor Engel Adolf 1895-ben megnyitotta az Adolf-, majd a Ganzler- és a Szerencse-tárókat. Engel Adolfról saját maga által írt életrajzából idézhetünk néhány adatot. 1820. február 6-án, Pécsen született. A négyévesen apa nélkül maradt fiú 11 évesen batyas vándor-kereskedőként apróságokat árult. Anyanyelve német, de önerőből megtanult magyarul, franciául és héberül. 16 évesen dohánnyal kereskedett, majd használtruha- és bútorboltot nyitott Pécsen. 1844-ben megnősült. Kilenc gyermeke született. Sajátjai mellett felnevelte fiatalon meghalt öccse öt gyermekét is. 1848-ban nemzetőrnek jelentkezett, szolgált a magyar szabadság ügyéért. A szabadságharc bukása után az üzleti életben egyre tevékenyebben vett részt, különösen faterkedelmi vállalkozása hozott számára sikereket. Sokoldalú munkásságát az 1878-as Párizsi Világkiállításon nagy aranyéremmel ismerték el. Aktív tagja volt a Pécsi Izraelita Hitközségnek, egy ideig annak elnöki tisztjét is betöltötte. Jellemre vall jelszava: „Minden dolog mértéke az ember.” Élete alkonyán megteremtette a komlói kőszénbányászatot.

Borsod vármegye: Királd. A kis-község Miskolctól kb. 35 km-re, Ózdtól 15 km-re található. 1851-ben indult meg a szénbányászat, amely nemcsak Királd lakosságának adott munkahelyet, hanem a környéken élő embereknek is. A bányászat fejlődése Herz (Hercz, Hertz) Zsigmond nevéhez köthető, aki Mezőcsátán született egy zsidó család gyermekeként. Miskolcon járt gimnáziumba, majd Budapesten kereskedelmi akadémiát végzett. 23 évesen gépgyártást létesített Miskolcon, de érdeklődése fokozatosan a szénbányászat felé fordult. 1892-ben I. Ferenc Józseftől magyar nemességet és címet kapott, Királdi Herz Zsigmond lett. Akkor vált nemzetközileg is ismertté, amikor a tatabányai és környékbeli szénletelek kutatásának és feltárásának jogát is megszerezte. Ugyanis egy parasztember elmondása nyomán kutatta, és meg is találták a tatabányai szénleteleket. Elkezdte a felszínre hozását.

De ki folytatta a munkát? Vida (Weil) Jenő, a 20. század ipartörténetének egyik letehetősebb alakja. Kitűnő szakember és üzletember, jótékony és adakozó. A „há-lás utókor” Auschwitzba juttatta. A felszabadulást még megélte, a hazatérést már nem, útközben érte a halál. Jótékonyágát említettük, s a hitközségi életben is élénken részt vett, elnöke volt például a Zsidó Fiúárva-háznak. A tatabányai kőszénbányászatot továbbépítette és kiterjesztette.

Salgótarján. Idősebb Chorin Ferenc 1881-ben lett a Salgótarjáni

Kőszénbánya Rt. elnöke. Ő fia, ifj. Chorin Ferenc követte, aki az ország egyik legnagyobb konszernjévé fejlesztette azt. Dédapja Chorin Áron, a hírneves és bizonyos mértékig hírhedt (ki hogyan fogja fel) aradi főrabbi volt (ugyanis reformtörökve-seit a mai napig vitatják). Igaza lehetett azoknak, akik szerint a modernkedők leszármazottai nem maradnak a zsidó vallásnál, ez Chorin Ferencnél is így volt. Megválasztották a Gyáriparosok Országos Szövetségének alelnökévé, majd elnökévé, és ő volt a korábban haladó Magyar Nemzet c. napilap fő finanszírozója. Chorin Ferenc a háború után Amerikába ment, New Yorkban telepedett le, ahol számos üzleti vállalkozást alapított. Emellett a Magyar Nemzeti Bizottmány társelnöki pozícióját is ellátta. Mondják róla, szerényen élt, támogatta a honfitársait és egykori hitestvéreit.

Az utolsó „nagyok” közül Gál Istvánt – apja neve Glück Jenő volt – és Vas (Weinberger) Zoltánt kell megemlítenünk, akik ideológiai okokból kerültek messze vallásuktól. Gál mint trösztigazgató a tatabányai szénbányászatot virágoztatta fel az 50-es évektől. Vas Zoltán működését nem lehet egyetlen negatívumra értékelni, a Tervhivatal elnökeként csak a szakértelmet nézte munkatársai megválasztásában, sem világnézetük, sem előéletük nem érdekelték. Nagy bűn volt ez akkoriban, le is váltották. Komlóra küldték, hogy igazgassa a Komlói Szénbányászati Trösztöt. A város közismert és meghatározó személyisége lett, majd az első Nagy Imre-kormány minisztertanácsának titkárságát vezette. 1956 októberében Nagy Imre Budapest el-látásáért felelős kormánybiztossá nevezte ki. November 4-én a jugoszláv nagykövetségre menekült, ahonnan Romániába internálták. Emlékezetes, amikor egy rádióinterjúban azt mondta – s ez akkor bátorságnak számított –, hogy „nem nevezhetem az eseményeket ellenforradalomnak, mert hittel vettem benne részt”. Idős korában a Weinberger család vendégül látta Izraelben, ahol a szenttanúk szerint könnyezett a Sírátófalnál.

A gáncoskodók mondhatják: jó, a mérnökök, üzletemberek, vállalkozók között voltak zsidók, de ez nem jelenti, hogy a veszéllyel szembekerültek,

vagy esetleg izzadtak a föld mélyén. Ezzel kapcsolatban is hozunk példákat, előrebocsátva, hogy a könyv szerzője, Oláh János maga is tíz évet dolgozott mint bányász Komlón, Tatabányán és Oroszlányban. Bemutatót egy urat, a sajnos azóta már elhunyt Kreiner Miklóst, aki életét néhány év kivételével Felsőgallán, illetve Oroszlányban élte le, és jó barátságba került Cigussal, a Kossuth-díjas bányásszal, mert ilyen is akadt a zsidók között. A kreol bőrrű Cigus apja bádogos volt, akit feleségével elhurcoltak, és nem jöttek vissza a pokolból, a deportálásból. Tehát a fiú árván maradt, ezt tudták róla a bányászvárosban. Melléálltak, segítettek, majd munkája és embersége miatt tisztelték, sőt nem túlzunk, ha azt mondjuk, szerette a környezetét. Nem véletlen, hogy csak becenevén szólították. Munkája mellett elvégezte az egyetemet, bányamérnök lett, népszerűségét továbbra is megőrizte. A Kossuth-díjat másik két társával egy találmányért kapta. Különböző – mesélte Oláh János – egyáltalán nem volt ritka a zsidó bányász. Többnyire csak akkor értesült a hovatartozásukról, amikor a mártírmegemlékezéseken vagy a temetőben találkoztak. Tehát az előítéletek ezen a területen is csak előítéletek. Azt is mondhatnánk, a bányák többsége bezárt, minek ezzel foglalkozni? Mert emberek ezreinek adott kenyeret, és sokáig az ipar, a vasút, de a háztartások nélkülözhetetlen forrása is volt. Most az energia-hordozók gyakori árváltozása és politikai függősége kapcsán újra szóba kerül a „fekete gyémánt” szerepe.

A könyv befejező szavait idézzük: „A magyar szénbányászat elvezető, továbbépítő, kiterjesztői és felvirágoztatói között előkelő helyeket foglaltak el – írhatnánk, a közelmúlt szohasználatával: élmunkásai voltak – a »kohnok« és »grünök«, a zsidónak született honfitársaink. Nélkülük szegényebb lett volna több falu, város, kistérség, régió és ez ország is. És ez nem vicc. Talán látja már ezt kedves olvasóm is.”

Tegyük hozzá, akkor, ha keresi ezt az érdekes és nyugodt szívvel ajánlott könyvet!

(Oláh János: *Kohn, a bányász*. Budapest, 2012, Gabbiano Print Kft. 78 oldal.)

ZSIDÓ VILÁGHÍRADÓ

Izrael

A Jeruzsálemi Héber Egyetem professzora, az olasz származású *Sergio Della Pergola* tanulmánya szerint a zsidók száma a világban 13,75 millió, ami az elmúlt évhez képest 88 000 fős növekedést jelent. A zsidók mintegy 43 százaléka Izraelben él. Az Izraeli Statisztikai Hivatal az 5773. esztendő küszöbén közölte, hogy a lakosság száma megközelítette a nyolcmilliót, akiknek 73 százaléka az országban született. A zsidó népesség 5,9, az arab 1,6 milliós, a keresztények és mások 320 000-en vannak. A lakosság egy év alatt 96 300 fős növekedést mutat, amiből 16 900 a bevándorló. A legtöbb alijázó Oroszországból (3678), Etiópiából (2666) és az USA-ból (2363) érkezett. Az ország népessége viszonylag fiatal, a 0–14 év közötti korosztály aránya a lakosság 28 százalékát jelenti.

Ukrajna

A modern Ukrajna történetében először fordult elő, hogy egy szélsőjobboldali, rasszista párt képviselői bekerültek a törvényhozásba. Az alapításakor még Ukrán Nemzeti Szocialista Pártnak nevezett Szabadság Párt (Szovoboda) a közelmúltban tartott parlamenti választásokon 10,4 százalékot kapott, és 37 mandátumot szerzett. *Oleg Tyahnyibok*, a szervezet elnöke kijelentette, hogy „orosz-zsidó maffia ellenőrzik Ukrajnát”, és követelte a nációkkal együttműködő, a tömeggyilkosságokban részt vevő ukrán nacionalista csoportok rehabilitálását. A párt szimpatizánsai közül kerültek ki azok a személyek, akik gyalázkodó feliratokat írtak a zsidó intézménynek falára és meggyalázták a sírköveket. *Vjacseszláv Ligacsov*, az Eurázsiai Zsidó Kongresszus képviselője kijelentette, hogy a Szabadság Párt bejutása a parlamentbe „a náci és antiszemita ideológia törvényesítését jelenti a társadalom szemé láttára”.

Kolumbia

A Latin-amerikai Zsidó Kongresszus (CJL) a 2012. évi Salom-díjjal *Juan Manuel Santost*, Kolumbia elnökét tüntette ki. A Bogotában tartott ünnepségen részt vett *Ronald S. Lauder*, a Zsidó Világkongresszus elnöke is. *Jack Terpins*, a CJL elnöke üdvözlőbeszédében kijelentette, hogy a díj Santos elnöknek a népek közötti békéért folytatott fáradhatatlan tevékenységének és kompromisszumkészségének elismerését jelenti. Santos elnök elutasította a közel-keleti konfliktus egyoldalú rendezését, és az izraeli–palesztin párbeszéd alapuló megegyezés mellett állt ki. Juan Manuel Santos hangsúlyozta, hogy „a megtisztelő díj átvételkor hálát és alázatot érez”. „Kormányom olyan megoldást támogat, amely a két szomszédos állam, Izrael és Palesztina békés egymás mellett élését biztosítja.” „Bármilyen rendezés alapvető feltétele a zsidó nép államának, Izraelnek az elismerése.”

Bahrein

A Bahreini Királyság kormányának meghívására az Európai Zsidó Parlament képviselői látogatást tettek a Perzsa-öbölben fekvő miniállamban. Az utazás célja a kultúrák és a vallások közötti párbeszéd elmélyítése volt. A delegációt több európai parlamenti képviselő is elkísérte. A „királyi család által is támogatott” találkozót *Mohammed al-Kalifa* külügyminiszter „a közel-keleti kapcsolatok fejlesztése fontos nyitányának nevezte”. Hangsúlyozta, hogy új, alternatív utakat kell keresni a béke, az együttműködés és a párbeszéd biztosítására a régióban. *Vagyim Rabinovics*, az Európai Zsidó Parlament társelnöke szerint „elhatároztuk, hogy nyílt párbeszédet folytatunk azokkal az országokkal, amelyek hisznek a toleranciában és a békében”. A küldöttség az ország fővárosában, Manamában találkozott a többségében iraki eredetű, 37 fős zsidó közösség tagjaival. *Nancy Kaduri*, a hitközség elnöke a bahreini törvényhozás felsőházának, a Surának is tagja.

kovács

Putyin és az antiszemitizmus

A hétköznapi szintjén továbbra is létezik az antiszemitizmus Oroszországban – állapította meg *Vlagyimir Putyin*, aki az orosz zsidóság vezetőit fogadta.

Az orosz államfő kijelentette: „állami szinten természetesen nincs zsidóellenesség, de a hétköznapiakban jelen van. A hatalom mindent elkövet annak érdekében, hogy minden vallás képviselői biztonságban érezzék magukat”.

Putyin *Berl Lazar* főrabbiával és *Alekszandr Borodával*, az Oroszországi Zsidó Közösségek Szövetségének elnökével találkozott Moszkva környéki rezidenciáján.

A főrabbi úgy fogalmazott, hogy hosszú évek óta először gyengült az antiszemitizmus az országban, a zsidó emberek jól érzik magukat Oroszországban. „Jórészt önnök köszönhetően” – mondta *Berl Lazar*.

Meghalt a legidősebb auschwitzi fogoly

Száznolc évesen a lengyelországi Debnóban elhunyt az auschwitz-birkenai haláltábor legidősebb túlélője, a lengyel Antoni Dobrowolski. Dobrowolski 1904. október 8-án született, tanító volt. A második világháború idején titkos leckelet tartott gyermekeknek, ami tilos volt a náci által megszállt Lengyelországban (a németek a négy elemi fölött tiltották a lengyel nyelvet oktatást a lengyel kultúra elsorvasztása végett).

A Gestapo 1942-ben vette őrizetbe, 38081-es szám alatt deportálták Auschwitzba, onnan Gross-Rosenbe (ma Rogoznica, Lengyelország), majd Sachsenhausenbe szállították át. 1945-ben szabadult. A második világháború után Debnóban telepedett le, ahol egy általános iskola, majd a helyi gimnázium igazgatója volt.

A náci egymillió európai zsidót gyilkolt meg a holokauszt jelképévé vált auschwitz-birkenai haláltáborban.

(Index / MTT)

Miért nem jött Szigetre a Messiás?

Sziget a legendák, mesék édes bölcsője! A havasok felhőkbe kapaszkodó csúcsai, a szakadékok testet, lelket borzoló mélységei álmódzóvá tették a zsidókat. Már a 18. században felfedezték Máramaros szabad, friss levegőjét. A végtelen erdők egészséges fáiban, a sóbányaszatban rejlt megélhetési lehetőség mágnesként vonzott mindenkit, akiben volt egy csöpp az aranyásó ösztönéből. Máramaros a kis Izrael. Megtalálható itt a Hermon havas csúcsától a Sós-tengerig sok minden, még Jeruzsálem is, csak kicsiben. Igaz, Máramarosnak nincsen tengere, de az itteni zsidók lelke egy nagy tenger, a maga átláthatatlan misztikus dimenziójával és kiismerhetetlen mélységével, meséivel és legendáival. A legenda, melyet a szigeti dr. Frischtlől hallottam, a következő.

Szigeten 100 évet „uralkodtak” a Tejtalbaum rabbi. Nagy ősi, Móse Tejtalbaum sátoraljaúj helyi cádik „jehesz” adott leszármazottainak. E rangot a négy szigeti rabbigeneráció csak öregbítette, ki-ki a maga tudásával, kemény, szigorú, de mindig igazságos, embert értékelő egyéniséggel. Sátoraljaúj hely nagy rabbiát a meggyőződése éltette, hogy alázatos istenfélőként és tóraszolgálatára való tekintettel minél hamarabb, még életében megjön a megváltás. A vágy, amit a zsidóknak az évszázadok kiszolgáltatottsága, testet-lelket megviselő üldözöttségére egyre elkeseredettebb vágygá érlelt. Móse Tejtalbaum csalódottan halt meg: nem élhette meg a Messiás eljöttét. Utolsó reménye volt, hogy majd leszármazottainak adatik meg, hogy a megváltás „promotorjai” lesznek. Ebben büszkén hittek a Tejtalbaum rabbi, amint nagy ősiükre is büszkén hivatkoztak.

A Tejtalbaumok Szigeten éltek és tevékenykedtek, de sohasem tekintették őket szigetieknek. Sziget elutasította az egyéni büszkeséget. Sziget büszkesége az egységben parázslott. Így tehát a „kintről jött” ha csak feltételezhetően érdemet lobogtatott, attól a szigeti „cherót” kaptak. Tüske volt a város szemében, akiről személyes büszkeséget feltételeztek. Legyen az akár a város főrabija. Nos ha a Tejtalbaum rabbi ősiükre, a sátoraljaúj helyi csodarabira hivatkoztak mint a „Messiás-város” jámborra, a szigetiekben megszólalt a favágók „bölcsessége”: „Erdőtűzet úgy lehet oltani, ha ellentüzet gyújtanak.” Nekik senki ne mondja, senki, majd ők megmondják, kinek érdemére jön a regen várt Messiás. Amint minden dal megtalálja a maga költőjét, úgy a szigeti is hamar megtalálta azt, akinek érdemére a Messiás már indul is, csak jelt kell adnia az illetőnek. Ő pedig nem volt más, mint a Pozsony melletti faluban született Jidele Modern.

Jehuda Modern volt a szigeti „kakktojás”. Szigeten, ahol napirenden volt a „machlajke”, ott neki sohasem volt haragosa, nem neheztelt senkire, soha senkit sem szóval, sem tettel nem bántott meg. Magas, szikár, halk és szűkszavú ember volt. Személyiségéből a zseni felsőbbrendűségének szerénysége, emberi megértése sugárzott.

Már nyolcéves korában a pozsonyi Móse Szofer jesivájába került, ahol azonnal a világhírű rabbi kedvenc és dédelgetett tanítványa lett. Jidele Modern egy ékszer volt. Memóriája és érvelőtehetsége az ékszer briliánsköve. A briliáns platinafogalata kivételes akarata és kitartása. A pozsonyi rabbi jövődő vőjét látta tanítványában. De mint annyi másba, ebbe is beleszólt a sors. Jidele apja tönkrement, majd rövidesen meghalt.

Móse Szofer így feladta dédelgetett álmát. Feltételezte, hogy a kis zseni előbb-utóbb megélhetésért kénytelen lesz elfogadni egy rabbiállást. Márpedig a pozsonyi rabbi – ki tudja, milyen okból – megesküdt, hogy lányait csak ahhoz adja, akinek világi megélhetése van. Jidele a megváltozott légkörre ráérezve, Pozsonyból Ungvárra „kéredzkedett”. Májor Eisenstadter rabbi jesivájába. Lass csodát, mely talán a sors kiismerhetetlen játéka tudható: Májor Eisenstadter nem találta otthon. Atment hát újhelyre, rabbi Móse Tejtalbaumhoz. Az újhelyi

cádik, felismerve benne a kivételes személyiséget, magához fogadta. Levelet írt szigeti barátjának, melyben a fiatal talmudista mint jó partit ajánlotta Smil Zánvel Káhánának.

A Káhán család Sziget Krózsának számított. Gazdagságukat csak vallásosságuk múlta felül. A familia tagjai az egykori Júdea legnemesebb családjától, a Tápuchimoktól származtatták magukat. Szerényen éltek, de kultuszt őrtek nemességükből. Nem kevesebbet állítottak, mint hogy 71-ben, Jeruzsálem elfoglalása után Titusz őseiket diadalmenethen hajította Rómába kocsjára elűzte. A család Rómában a De Pomis nevet vette fel. Olyan felmenőkre hivatkoztak, mint rabbi Nátán ben Jechiel há Romi, más néven Náthán Báál há Áruach, vagyis Áruach, a talmud és a midrást magyarázó könyv szerzője. De ősiüknek tudták Toszáfort Jom-Tovot is.

Rabbi Jidele Modern benősült a Káhán családba, minden energiáját a tanuláshoz, a tanításnak és a kabbalának szentelte. A kabbalában csak a szaploncai rabbi lehetett konkurens. Konfliktusa is lett a Káhán család tagjaival, akik harcot hirdettek a Tejtalbaum dinasztia ellen, őt akarták a város főrabibizékében látni. Jidele Modern ezt kategorikusan megtagadta. A felhozott érv megcáfolhatatlan volt: „Nem akarom a Tórárt pénzért szolgálni.” Így ő lett a szigeti jesiva vezetője.

A szigeti szemében Rabbi Jidele Modernnek tudásban nem volt ellenfele. A Tejtalbaumok, de a szaploncai Rabbi Joszef Meir Weiss sem kérdőjelezte meg felsőbbrendűségét. Sziget meggyőződéssel és titoktartással vallotta, hogy Rabbi Jehuda Modernt szemelte ki az Égi Seregek Ura a szent végzésre. Nem kevesebbet állítottak, mint hogy Messiásként lép majd fel, és megváltja a világot. Szentségének és lelki tisztaságának olyan magaslatáról suttogtak, amire az ég angyalai is irigykedve tekintettek. Türelmesen várták a rabbi messiási megnyilvánulását. Suttogták róla, hogy a jövődő Messiás magányának misztikus egyszerűségében várja a megfelelő pillanatot, ami még nem jött el.

A csoda nem valósult meg. A szigeti szerint a Sátán hiúsította meg a világ megváltásának tervét.

A legenda Litvániában folytatódik, ahol a gyerekek már a bölcsőjükben kezdik a talmudot tanulni, és ahol a világ legnagyobb talmudistái nőttek ki a chéderekből és a jesivákból. Élt Litvániában egy lány, akinek szépségét senki, legfeljebb Salamon király írhatta volna le méltó módon. A lány neve Sulamit volt. Nemcsak szépségéről volt híres, hanem kivételes talmudtudományáról is. Litvániában nem voltak ritkák a talmudtudós asszonyok. Sulamit reggeltől estig ott ült kisöccse mellett, akit egy híres talmudtudós tanított. Idővel ha a mester súlyos kérdést tett fel, amire a fiú nem tudott felelni, a lány válaszolt hihetetlen leleménnyel. A lány híre szárnyra kapott. A fiú tizennyolc évesen megnősült, a lány pedig útnak indult, hogy megismerkedjen a világ legnagyobb talmudtudósaival. Tudós rabbi csodálták ismereteinek mérhetetlen mélységét. Nem volt kérdés, amire ne tudott volna azonnal pontos választ adni. Ha viszont ő tett fel kérdéseket, sokszor némán álltak előtte a talmud világitó oszlopai.

Útjában eljutott Szigetre. Sziget főrabija, Jehuda Jekutiél Tejtalbaum Liszenszkrre utazott szokásos évi látogatására mesteréhez, Elimelech rabbihoz. A lány bejelentette, szeretné megismerni a jesiva vezetőjét. Jidele Modern, aki sohasem nézett idegen asszony arcába, megüzente neki, hogy nem hajlandó szóba állni vele. Tanítványainak is megparancsolta, kerüljék a talmudista lányt, ne is álljanak vele szóba. „A talmud gyerekei – érvelt –, vigyáz-

zatok, ne kerüljétek kísértésbe miatta.” Így hát kerültek a titokzatos lányt, rá sem mertek pillantani. Csak egy ifjút, Mordche Elefantot nyugtalanított egy különösen nehéz talmudi kérdés. Mesélték, tóraszeretete nagyobb, erősebb volt mestere tilalmánál. Titokban a lányhoz lopózott egy talmudi kérdéssel. A lány könnyedén megfelelt. Mordche nem szólt mesterének, de elárulta élményét barátainak. Lassan azok is felkeresték Sulamitot nehezebbnél nehezebb kérdésekkel. A lány minden gond nélkül válaszolt. Majd ő is kérdéseket tett fel, kérve, gondolkozzanak el rajtuk, és beszéljék meg mesterükkel. Kérdések záporoztak, a mester lélegzete is elállt. Ilyen kérdésekkel még sohasem találkozott. A tanítványok bevallották, hogy találkoztak a lánnyal, a kérdések is tőle származnak. „Nem estetek kísértésbe a lány szépségétől?” – faggatta őket. A tanulók igyekeztek megnyugtanni: a lány ragyogó szelleme olyan magasságokba ragadta őket, hogy testi vágyak gondolata nem zavarhatta emelkedettségüket. Jidele Modern három napig törte a fejét. Rövidesen égett a vágtyól, hogy hallja a feleleteket. Kérte tanítványait: „Menjétek a lányhoz, és mondjátok, kérem, adja meg a feleleteket. De legalább ketten menjétek hozzá, mert a bölcsek szerint nem szabad idegen nővel egyedül maradni.” Az ifjak szomorúan jöttek a hírrel, hogy a lány csak személyesen hajlandó megadni a várt feleleteket. Ha hallani akarja, fogadja otthonában. A mester álmatlanul forgolódott ágyában. Soha nem beszélt idegen nővel, csakis a feleségével, vele is csak a legszükségesebbet. „Ne szaporítsd a szót a nővel!” – mondják a bölcsök. Tépeldődött, hogy Tórával foglalkozni a nagyobb jócelekedet. Üzent a lánynak, jöjjön el hozzá, mert kész személyesen meghallgatni. A jelenlévőket elbűvölte a lány tüneményes szépsége. A mester lesütött szemmel ült megszokott helyén, nézte a papírra írt kérdések sorát, megbabonázva a csodás megfetéskétől. A lány sorra megadta magyarázatait. „Lányom – szólt Jidele Modern rabbi –, még egy kérdésre nem kaptam feleletet. Kérem arra is válaszolj.” A lány szólt: „Rabbi, a magyarázatot csak a legnagyobbak hallhatják, nem való az ifjaknak. Úgy kaphatsz feleletet, ha senki más nem hallja.” A teremben megállt a levegő. Mi jöhet ezek után, néztek egymásra az ifjak. „Mindenkinek menjen ki a szobából, a Tóra nekem oltalmat ad” – szólt a mester. Egyedül maradtak. A lány gyönyörű hangon adta magyarázatát. Ki tudhatja, mi történt, egy óvatlan pillanatban akarata ellenére egy másodpercre a lányra nézett. Mélységes döbbenet vett erőt rajta. Késébeesetten az ajtóhoz rohant, s zaklatott hangon, zokogva kérte hallgatóit: „Könyörgöm, gyertek be, ne hagyjátok egyedül vele.”

A szigeti tudták: az egész a Sátán műve volt. A Tóra erejével tudta Jehuda Modernt bűnbe sodorni. Pici, parányi, ártatlan bűn volt csupán, mégis Jidele Modern meg lett fosztva attól, hogy ő lesz a Messiás. A világ is meg lett fosztva a várva várt megváltástól.

A történetről még csak annyit, hogy Sulamit férjhez ment Mordche Elefanthoz. Gyerekeket szült. Rejtélyes módon nem emlékezett, hogy valaha talmudot tudott volna.

Szigeten a Káhán rabbiakat és a család híresebb és kevésbé híres tagjait két terjedelmes ochebe (sátorba) temették. Jidele Modern sírkövét hiába keresnénk közöttük. Hogy hol van eltemetve, senki sem tudja, ahogy a legendát is igyekeztek hamar elfelejteni.

Szerdóc J. Ervin

Amikor még zsidó nők vezették a bécsi fotóstúdiókat

1938-ig a bécsi fotóstúdiók háromnegyedét zsidó nők vezették – megállapítás köré épül a bécsi zsidó múzeum új kiállítása. A kilenc hónapig tartó felújítás és elegáns belső átépítés után a nagyközönség számára ismét megnyitott épületben huszonöt fényképésznőt ismerhetnek meg a látogatók. Kifűző felvételeket láthatnak és nem akármilyen életutakat követhetnek, amelyek együtt az osztrák fotóművészet jelentős fejezetét képviselik – egyben pedig Ausztria és Európa történelméről is eredeti szemszögből számolnak be.

Dora Kallmus például az úttörők egyikeként ismerte fel, milyen pályalehetőséget kínál ez a hivatás. Tehetős ügyvédcsalád gyermekeként 1905-ben ő az első zsidó nő, akit a bécsi fényképészeti társaság felvette a tagjai közé. Képeit Madame d’Ora néven jegyezte, és asszisztensével, Bendával együtt 1907-ben nyitotta meg saját stúdióját, amely hamarosan a Monarchia egyik legismertebb és legkedveltebb fotóműhelyévé vált. Összetevészetlen egyéni stílusának olyan sikere volt, hogy vállalkozása nem csupán túlélt az első világháborút, de 1924-ben Párizsban is üzletet tudott nyitni. A nácizmus elől oda húzódtott vissza, Franciaország német megszállását egy kolostorba rejtőzve élte túl.

Az első világháború utáni Ausztria képeslapjait és folyóiratait lapozgató olvasó általában is azt érezheti, hogy Bécs a nők, és közülük is főleg a zsidó nők városa volt – hangsúlyozzák a kiállítás rendezői. A vállalkozó szellemű hölgyek által létrehozott fotóstúdióknak komoly kisugárzása volt a városban. A fényképezés főleg szabadfoglalkozású értelmiségi családokból származó nők közül kerültek ki.

Az osztrák főváros zsidó családjában a nők oktatása fontos kérdésnek számított. A bécsi lányiskolákban nyolcszor olyan nagy volt az e kisebbséghez tartozók aránya, mint a zsidóké a város összlakosságában, és az iskolát elvégezve többen választottak maguknak önálló kereső foglalkozást, mint általában. Dora Kallmus pályája ebben is tipikus volt.

A fotózás azért is jelentett vonzó lehetőséget e körben, mert nem volt előfeltétele a felsőfokú diploma, amelyet abban az időben csak nehezen szerezhetek meg, viszont olyan szakma volt, amely jó esélyt nyújtott a sikerre, és művészeti elismerést is hozott. A műhelyt akár a lakásban is be lehetett rendezni, komolyabb befektetést csak a felszerelés igényelt.

Ausztria zsidó női fotósai élen jártak a divat-, a portré-, a sport-, a tánc- és az aktfotózás terén. A kiállítás több szép felvételt mutat be a háború után Amerikában még híresebbé vált Trude Fleischmann, illetve a világhírű Germaine Krull ebbéli munkásságából, bár Krull felettébb kalandos életútja nem köthető közvetlenül az osztrák fővárosához.

A kiállításon bemutatott nők felívelő pályájának az Anschluss, a náci bevonulás vetett véget. A műveikkel felidézett fotósok egy része – köztük Edith Barakovich, Friedl Dicker, Arabella Robitschek-Gyarmati – nem élte túl a holokausztot, mások emigráltak. Csak kevesen tudták úgy folytatni hivatásukat, mint Madame d’Ora vagy Trude Fleischmann.

A látogató nemcsak a híres fotós nőkről alkothat képet a múzeum több termét és még a lépcsőházát is megtöltő gazdag fekete-fehér anyag alapján, hanem az osztrák főváros korabeli életéről, társadalmáról, az ott élő vagy oda látogató híresegekről is. (Néhány a kiállított portrék által megörökített személyiségek közül: Tamara de Lempicka festőnő, Alban Berg zeneszerző, Adolf Loos építész, Stefan Zweig vagy a Bécsset felkereső Albert Einstein, Thomas Mann stb.)

A Bécs zsidó fényképésznőinek szentelt kiállítás 2013. március 3-ig tekinthető meg.

(MTI)

Emlékezés és összefogás

Országszerte már eddig is számos megemlékezést tartottak Raoul Wallenberg születésének századik évfordulója alkalmából, egy olyan Igaz Emberről, aki példát mutatott emberiségből és értékelvű magatartásból. E tisztelgések sorából érdemes külön is megemlíteni Ercsi város és a környéki polgárok megemlékezését, amely egyszerű, pompa nélküli, de szívből jövő volt. Erről tudósít írásunk.

Néhány hete nyitották meg Ercsiben az „Ember az embertelenségben” című kiállítást, amelyet az Eötvös József Művelődési Ház és a Raoul Wallenberg Egyesület és Alapítvány szervezett.

Az embermentő emlékének tisztelgő látlatnak és megnyitójának a művelődési ház középkorralosokkal és felnőttekkel megtelt előadóterme adott otthont.

A helyiek nagyon színvonalasan és lelkiismeretesen készültek a megemlékezésre. A Wallenberg Egyesület tablóját a város egykor volt zsidóságát bemutató és a deportáltak neveit felsoroló két összeállítással is kiegészítették.

A megnyitón beszédet mondott Szabó Tamás polgármester, Rónai Tamás, a Raoul Wallenberg Egyesület elnökségi tagja és Mosonyi Mihály helytörténész. Közreműködtek még a FREEDOM zenekar tagjai: Szula Miklós és Csányi Sándor.

A kiállítás megtekintése után a nagyszámú emlékező a frissen rendbe hozott temetőt látogatta meg. (Sajnos a Mazsihisz nem képviseltette magát ezen az eseményen.) Információim szerint a feladat elvégzését a százhatszázötven Hitt Gyülekezete kezdeményezte. Megfelelő szakmai irányítás mellett 20–25 lelkes fiatal levágta a gázt, összegyűjtötte a hulladékokat és láthatóvá, jól megközelíthetővé tették a síremlékeket. A szemetet az önkormányzat közmunkásai szállították el. A temető sírjain végigtekintve sajnos láthatók voltak a második világháború

harcainak nyomai. (A tényleges harci cselekmények 1944. november végén bontakoztak ki Ercsi térségében. A temető mögé telepített német lövegek lötték a szovjet csapatokat, amelyek viszonzózták a tüzet.)

Közönetet mindazoknak, akik ebben a munkában önzetlenül részt vettek. A holokauszt maga alá temette Ercsi 1882-ben alapított, hajdan virágzó és erős hitközségét. A viszonylag nagy létszámú közösségből csak kevesen éltek túl a munkaszolgálatot, a deportálást, a koncentrációs táborokat. A visszatért túlélők elhagyták a települést, így jelenleg egyetlen zsidó család sem él a városban. A megemlékezésen részt vevő, jóéretű, tisztességes emberek az elpusztított közösségre emlékeztek. Legyen emléküik áldott!

– Rota –

Hírek, események röviden

– A Magyar Hallássérült Zsidók Közhasznú Egyesülete részére a NAV 15 321 Ft-ot utalt át a magányszemélyek jövedelemadójának 2012. évi 1%-ából, mely összegből az egyesület a tagoknak channukaünnepekre kis ajándékokat vásárolt. Ezúton szeretnénk köszönetet mondani az adakozóknak. Szigeti Györgyné MHZSE-elnök.

– Az ORZSE és a székesfehérvári hitközség közös rendezésében nyolc alkalomból álló szabadegyetemi előadás-sorozat kezdődött. Az első meghívott, Szántóné dr. Balázs Edit docens a magyarországi zsidóság történetéről beszélt. A következő előadást Darvas István rabbi a zsidó vallás irányzatairól tartotta november 22-án. December 13-án dr. Gergely Anna muzeológus a székesfehérvári zsidóság történetét mutatja be.

Száz év siker!

Ha valaki, akkor Eggerth Márta megérdemli a kultúra iránt érdeklődők kiemelt figyelmét, a 2012-ben századik születésnapját ünneplő, az Örökkévaló által áldott, kristálytisza koloratúrszoprán hangfekvésű énekesnőnkéről írt köszöntőnk.

A ma az USA-ban élő világhírű ének- és színművész Budapesten született. Édesapja neves műértő, mellékesen bankdirektor, míg édesanyja zeneakadémián képzett énekesnő volt, aki tíz év alatt fargott önállóan fellépő operaénekesnőt kislányából. Márta tizenegy évesen már a Vigadóban, majd az Operaházban debütált. Első főszerepe megformálásakor még alig volt tizenöt éves.

Operát, operettet egyaránt gyönyörűen dalolt, akár Offenbach, akár Lehár Ferenc, Kálmán Imre, Ábrahám Pál, Zerkovitz Béla szerzeményeit tolmácsolta imádott budapesti közönségének.

Itt kapcsolódnék, ha élne, az idén százharminc éves Kálmán Imréhez, akinek A montmartre-i ibolya című műve főszerepét énekelte alig tizenöt évesen előbb Bécsben, majd Hamburgban.

Az opera- és operettárák mellett németországi, londoni filmszerepeket is vállalt.

Talán nem mindenki előtt ismert, hogy az ő főszereplésével forgatták az első magyar hangosfilmet, melyben kezdő partnere volt a magyar

Eggerth Márta és Jan Kiepura

hölgyek későbbi kedvence, Jávor Pál. A film a Gaál Béla által komponált „Csak egy kislány van a világon” című, ma is ismert és gyakorta játszott zenére épült.

Az 1930-as évek filmjei, melyeknek főszereplője volt, több mint negyven produkció, mint Kálmán Imre Csárdáskirálynője, a Hawai rózsája és mások, ma már klasszikussá vált zene- és filmtörténeti ikonok. Ezen műveket angol, francia, olasz nyelven is bemutatták.

A magyar nyelv iránti szeretetét ragyogóan példázza a művésznőnek az a gesztusa, hogy bármely országban készített filmet vagy lépett föl önálló gálaműsorban, minden alkalommal legalább egy magyar dalt is repertoárjába iktatott.

Érezvén a vészkorszak európai, magyarországi közeledtét, 1939-ben végleg elhagyta szeretett Budapestjét.

Az 1940-es év némi franciaországi kitérő után már New York-ban taláta, ahol is sorra hódította meg a Broadway zenés színházainak közönségét. Nem mellékesen említenő, hogy 1940–43 között – talán azóta is világrekordot jelentően – kétezer alkalommal került a Majestic Theatre színpadára Eggerth Márta címszereplésével Lehár Ferenc Víg özvegye.

Eközben ragyogó sikereket aratott a New York-i Metropolitanban. Élete folyamán végigdalolta az egész észak- és dél-amerikai földrészt, Kubától Riótól Észak-Kanadáig.

Talán leírni is felesleges, hogy a hollywoodi filmgyárak is főszerepekkel árasztották el, olyan partnerekkel, mint Gene Kelly.

Bizonyára érdekli a kedves Olvasót Eggerth Márta privát élete. 1934-ben egy németországi film forgatásán ismerkedett meg Jan Kiepurával, az akkor már Európa-szerte ismert és szeretett tenor hangú lengyel operaénekesrel. 1936-ban kötött házasságukból két fiúgyermek született, Sarbek és Marjan. 1936-tól a férj haláláig, 1966 augusztusáig az opera, az operett és a filmművészet számos klasszikusát játszották, énekeltek végig.

A férj, Jan Kiepura külsejében egyébként számos művészetrajongó hölgy véleménye szerint Rudolph Valentino olasz–amerikai filmszínészhez volt mérhető.

Eggerth Márta nem vonult vissza a rivaldafénytől, hanem kivételes énekhangja mellett ragyogó táncművészt is felhasználva, folytatta táncos-énekes szerepeit. Ebben elsősorban édesanyja rábeszélésének volt döntő szerepe. 2002-ben Bécsben, mi több, 2006-ban New York-ban, nagy sikerű fellépésekkel kápráztatta el a szeretett és őt szerető közönségét.

Talán nem ünneprontás, ha jelzem, hogy Magyarországról 1939-es távozás után sem művészeti, sem kulturális vezető körök soha nem invitálták haza Eggerth Mártát. A hazai kiüntetések, díjak, elismerések, egyaránt elmaradtak számára.

E néhány mondat megírásakor, 2012 novemberében Eggerth Márta 100. születésnapján a következőkben summázta eddigi életét:

„Az életem olyan volt, mint egy álom.” „Imádom a magyar nyelvet. Gyönyörű.”

Motorcza Gyula

Vámos Miklós: Szitakötő

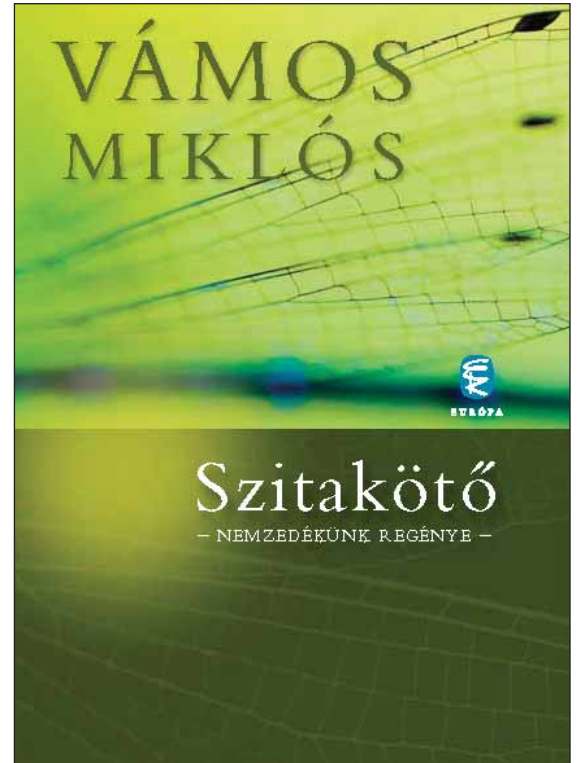
– Nemzedékiünk regénye –

A szokatlan cím egy nemzedék életét öleli fel. Amint az író vallja: nemzedéke reprezentánsaiból állította össze a tablót. Regénye szereplőiről ezt írja: „Adva van egy társaság, évente elutaznak valahová, a könyvben nem találkozunk velük máskor, csak nyáron, ezeken a közös nyaralásokon. Múltak az évek, házasságok, gyerekek, válások, öregedés, gondok, bajok, örömök stb.” Ennyi a történet magva. Nyolc főalak élete bontakozik ki az úttörő kori táborúttól, az ekkor kötött véd- és daczövetségűtől öregedésükig, sőt halálukig. E generáció életsorsát maga az író fogalmazza meg: „Ahhoz túl későn születünk, hogy benne legyünk ötvenhatban, ahhoz túl korán, hogy most újult erővel vessük magunkat a kapitalizmusba. Nem vitte sokra egyikünk sem.”

A kötet címadója a rovarvilág sólyma: a szitakötő. E című, szép rovar rovátkolt tündérszámaival, esztétikailag szép és mutatós külsejével egyes mitológiaiak szerint az álomvilág megtestesítője. E szitakötők képe villan fel a regény különböző fejezetein, mint egy elhalkuló zenemű visszacsengő dallama.

A regény szereplői változó élethelyzetekben vallanak önmagukról, társaikról, hisz az ember egyedi értékét a másik emberhez való viszony adja. Erre rímelt rá Weöres Sándor mintegy mottónak szánt sora: „Szemem tavában magadat látod.” A nyolc kiemelt szereplő életútja mesze vezet: az úttörőtábor tüzeitől a rendszerváltás ellentmondásos fogadtatásáig. Emberi sorsok kavarganak a változó időben, barátságok alakulnak, szerelmek szövődnek, szövetségek és válások, emberi erények

és gyengeségek, besúgások és testi-lelki összekapcsolódások villannak fel az eseményekben. Az életutak párhuzamosan futnak, majd keresztezik egymást. A romantikus lelkesedést felváltja a bölcsebb belátás és néha a kiábrándulás. A hajdani gyerekes ellenzéki magatartás később

valóságos szamizdat-ellenállással szélesedik. Itt is változnak a szerepek. Rozsos Tibor, azaz Tibi bácsi útja a KISZ-bizottságtól a pártbizottságon át bankigazgatói minőségben a börtönig vezet.

Maga a rendszerváltás is differenciáltan jelentkezik, szinte szétszpriccelődnek az újonnan alakult pártokba. Az idő múlásával egyre fogynak a szereplők. Az őket túlélő író írja meg nemzedéke keserűes történetét. Így összegezi gondolatait: „Az élet sokszor arról szól, hogyan tudjuk magunkat a céljaink szolgálatába állítani.”

S a színes szitakötő zizegő száryaival befedi az eltűnt életeket. (Budapest, 2012, Európa Könyvkiadó. 432 o.)

László József

Az MTK szurkolóinak sokak szerint szeniális kabalafigurája: Gedeon, a liba

SPÁNN GÁBOR

A zsidónő

Nemrégiben valami ügyes-bajos dolgom a Vas utca környékére szólított. Mivel rég jártam arra, talán a kirúgott színművészeti főiskolás nosztalgiaohama okán körbementem a környéken. A Stáhy utca elején az egyik kapu fölött megállított egy emléktábla. Ebben a házban élt és dolgozott több mint 50 évet Delly Rózsi, a Magyar Állami Operaház örökös tagja. A táblát 2010-ben készítette az Operaház akkori igazgatója. Olvastán eszembe jutott ismét az örök igazság: Sic transit gloria mundi, vagyis a dicsőség múlandó.

Lyukasabb szűrő, mint a nézőközönség emlékezete, talán nincs is. Csak nagyon idős operarajongók és talán zenetörténettel foglalkozó csodabogarak emlékében él az egyik legsodálatosabb magyar drámai szoprán. Vegyétek akár dicsőekvésnek, de engem személyesen baráti szálak fűztek az énekesnőhöz. Mivel a számára közel eső Rabbiképző Intézet zsinagógájába járt, istentiszteletek előtt gyakran beszélgettünk. Kérdéseimre egyszer elmondta, hogy ő a kevés megelégedett művész közé tartozik. Tudniillik sohasem volt olyan szerep, ami ne valósult volna meg, nem mentek el mellette vágyott fellépések, viszont az operairodalom szinte legnehezebb női figuráiban aratott sikereket itthon és a világban. Mivel családja, a szintén operaénekes és zenepedagógus lánya orvos férjével együtt Németországban él, kihasználtam az alkalmat, hogy Pesten vannak, és lányával, Forgács Júliával elbeszélgettünk édesanyjáról. Elmondta, hogy már a pályakezdése is érdekes, izgalmas és rendhagyó volt. Tudniillik 1937-ben diplomázott a Zeneművészeti Akadémián, ahol Székelyhídi Ferenc tenorista volt a tanára. Akkoriban egy végzős énekes maga választhatta meg, miben kíván bemutatkozni leendő közönségének. 1937-ben, amikor Magyarország már túl volt az első numerus claususon és Németországban már javában égették Nietzsche és Kästner könyveit, ő vizsgálódással Halévy A zsidónő c. operáját jelölte meg.

Sokáig ez volt az utolsó alkalom, hogy zsidó nő magyar színpadon énekel, mert a színészkaromra nem sokkal ezután Delly Rózsival együtt lekergette a világot jelentő deszkákról a művészvilág színe-javát, akár zsidó nő volt, akár zsidó férfi.

A felszabadulás után Delly Rózsi csodálatos hangjának és mélyen átélte játékának köszönhetően végleg az Operaházhoz szerződött. Kiemelkedő tehetségét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy évtizedeken át ő volt a Magyar Állami Operaház egyetlen Wagner-hősnője. Ebből következett az is, hogy énekel a Bayreuthi Ünnepi Játékokon is; Moszkvától Párizson és Brüsszelen át Londonig fellépett szinte minden híres operaszínpadon. Olyan játszótársai voltak, mint Székely Mihály, Simándy József, Osváth Júlia, vezényelte őt Otto Klemperer és Lamberto Gardelli.

Júlia névára nevetve mesélte, hogy kislánykorának egyik maradvány élménye mamája egyik „megpróbáltatásához” fűződik.

Volt egy nyaralójuk a Szabadság-hegyen, szép nagy kerttel. Az énekesnő gondosan ápolt virágait és öntözte a gyept. Valamikor az 50-es években jött egy vízhiányos forró nyár, locsolási tilalmat rendelt el a Fővárosi Tanács elnöke. Delly Rózsi természetesen nem hagyta elégni imádott zöldsegeit, de közben félt a hatalomtól is. Ezért a kertben guggolva locsolt, egészen kicsi vízszugárral. Ennek ellenére egyszer csak Júliával észrevették, hogy megállt az egyik nagy, fekete, lefüggönyözött autó. Ez akkoriban mindenütt rossz önménekes számított. Júlia lábbal elzárta a csapot, Delly Rózsi elhajította a slagot, és ahogy volt, furdóruhában ment az öltönyös elvtársak elé. A komor ábrázatú férfiak megálltak a kertkapuban, és még mielőtt a művésznő elkezdett volna magyarul beszélni, egyikük így szól: Kedves művésznő! A Margitszigeti Színpadtól jöttünk. Az Operaház igazgatója rajtunk keresztül kéri önt, hogy jöjjön velünk, és mentse meg a ma esti telt házasa Aida-előadást. Az Amnerist játszó kolléganője megbetegedett, és ezt a szerepet csak ön tudja. Delly úgy megörült annak, hogy nem számonkérés következett, az azzal ahogyan volt, furdóruhában beült a kocsi, és két órával az előadás előtt kint volt próbálni a szigeti színpadon. Júlia lánya taxival vitte utána a ruháit és a sminkkészletét.

2000-ben bekövetkezett halála előtt az egyik istentiszteletre várva, a zsinagóga előcsarnokában hosszú ismeretségünk alatt talán először panaszkodott nekem Delly Rózsi. Tudod, 59-ben érdemes művész, 73-ban kiváló művész lettem, 93-ban megkaptam Göncz Árpádtól a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjét, de az, hogy a Kossuth-díjat nem tudtam megkapni, nagyon fáj.

En tudtam, hogy az évek során sokszor fölterjesztette az Operaház mindenkorai igazgatója az elérhető legnagyobb művészeti díjra, de mindig akadt egy kéz, amelyik a listáról lehúzta.

Most, emléktábláját olvasva arra gondoltam, talán meghallja, ha hangosan is kimondom: Rózsi! Te Kossuth-díj nélkül sem vagy kisebb nemzeti kincs, akinek hangját kevés felvétel, de annál több emlék őrzi. Ha ma élnél, tudnád, hogy jelenleg az ilyen elismeréseket nem érdemek alapján kapják, hanem érdekek alapján adják.